

LA CARTA URBANA EUROPEA, UN DOCUMENT DE 1992

Antònia Ripoll Martínez¹

RESUM: *La carta urbana europea, un document de 1992.*

Presentam una recensió comentada de la Carta Urbana Europea. En destacam l'important valor com a document que podria marcar i hauria de marcar els objectius que han de perseguir els poders locals, juntament amb els ciutadans, per millorar la qualitat de vida dels habitants de les ciutats. La Carta vol aportar els criteris bàsics per establir el que anomena «drets urbans». Els temes de què tracta són bàsicament: el transport i la mobilitat, el medi ambient urbà, el patrimoni arquitectònic, l'habitatge, la sanitat, la ciutat de cara als desfavorits i els minusvàlids, l'esport i l'oci, la cultura, la integració policultural, la salut, la participació ciutadana i el desenvolupament econòmic.

PARAULES CLAU: *Carta Urbana Europea, «drets urbans», col·lectivitat local, solidaritat, entorn, mobilitat, patrimoni arquitectònic, habitatge, desfavorits, minusvàlids, lleure, integració, participació, creixement econòmic.*

ABSTRACT: *The act european urban, a document of 1992.*

We show a commented summary of the Act European Urban. We emphasize its important value as a document. This might and should indicate the aims to be followed by the local authorities together with the citizens, to improve the quality of life of the inhabitants. The Act is intended to contribute to the basic criteria to stablish what is called 'urban rights'. Basically, the subjects that develops are: transport and mobility, urban environment, architectural patrimony, housing, health, the town focused to the handicap and disabled people, sport and leisure, culture, polycultural integration, citizen participation and economic development.

KEYWORDS: *Act European Urban, «urban rights», local collectivity, solidarity, environment, mobility, architectural patrimony, housing, disabled, duty, integration, participation, economic development.*

¹ Departament de Ciències de la Terra de la Universitat de les Illes Balears. 07071 Palma.

1. Introducció

Presentam la ressenya d'aquest document, la Carta Urbana Europea —Estrasburg, 30 de març de 1992, Resolució 234—, produït per la Conferència Permanent dels Poders Locals i Regionals d'Europa —organisme que pertany al Consell d'Europa—, per posar de relleu :

- a) l'interès que pot suscitar, de cada vegada més, el marc europeu en el qual ens movem
- b) la importància que pot tenir dins la història de l'urbanisme i de la geografia urbana
- c) el compromís que ha contret amb la tasca de millorar la qualitat de vida dels ciutadans, incidint en la no discriminació, sota cap concepte, de les persones per causa del sexe, l'edat, les minusvalies, etc.
- d) que el concepte urbà inclou la gran majoria dels europeus
- e) el seu caràcter multidisciplinari, atès que contempla temes de caràcter econòmic o polític, socials, culturals, sanitaris, psicològics, etc.

2. Índex

Pot ser interessant per al lector, en primer lloc, conèixer l'índex del document; per tant, el reproduïm tot seguit:

- A. Declaració europea sobre el dret a la ciutat.
- B. La Carta Urbana Europea.
 1. Context.
 2. La Carta —objectius, filosofia, estructura.
 3. La ciutat a Europa.
 4. Els capítols individuals.
 - 4.1. Transports i mobilitat.
 - 4.2. El medi ambient i la natura dins les ciutats.
 - 4.3. La forma física de la ciutat.
 - 4.4. El patrimoni arquitectònic de les ciutats.
 - 4.5. L'habitatge.
 - 4.6. Seguretat urbana i prevenció de la delinqüència.
 - 4.7. La ciutat de cara als desfavorits i als minusvàlids.
 - 4.8. L'esport i l'oci en el medi urbà.
 - 4.9. Ciutat i cultura.
 - 4.10. Integració multicultural.
 - 4.11. La salut a la ciutat.
 - 4.12. Participació dels ciutadans, gestió urbana i urbanisme.
 - 4.13. El desenvolupament econòmic a les ciutats.
- C. Resolucions i consells relatius a les qüestions urbanes adoptats per la CPLRE.
- D. Conferències internacionals relatives a les qüestions urbanes que hi ha hagut per iniciatives o amb la participació dels CPLRE.
- E. Resum del principi de la Carta Urbana Europea continguts dins els capítols individuals.

3. Resum del contingut

En aquest tercer apartat oferirem una síntesi dels diferents punts de què tracta la Carta, seguint-ne l'índex mateix.

A. Declaració europea sobre el dret a la ciutat
Es basa en vint punts, que representen els drets que tenen els ciutadans europeus:

1. La seguretat.
 2. Un medi ambient no contaminat.
 3. Un lloc de treball.
 4. Un habitatge recomanable des del punt de vista sanitari, a un preu assequible, que respecti la vida privada.
 5. Una mobilitat sense traves i un equilibri harmònic entre els transports públics, els cotxes particulars, els vianants i els ciclistes.
 6. La salut a partir del medi ambient i dels equipaments.
 7. L'esport i el lleure sense cap casta de discriminació.
 8. La cultura.
 9. La integració multicultural.
 10. Una arquitectura i un medi físic de qualitat, que passen per la conservació i la rehabilitació assenyades.
 11. La coexistència harmoniosa de les funcions, l'hàbitat, el treball, els desplaçaments i les activitats socials.
 12. La participació en una gestió urbana caracteritzada per la cooperació.
 13. El desenvolupament econòmic.
 14. El desenvolupament sostenible i compatible amb la protecció del medi ambient.
 15. Els béns i els serveis.
 16. L'explotació dels recursos i les riqueses naturals d'una manera racional, en benefici de tots els ciutadans.
 17. L'expansió personal propiciada pel context urbà.
 18. Participar en les relacions internacionals de les ciutats.
 19. Les estructures i els mecanismes financers que permetin a les autoritats locals trobar els recursos per poder garantir els drets de la Carta.
 20. La igualtat dels ciutadans garantida pels poders locals.
- B) La Carta Urbana Europea
El context d'aquest document és la campanya europea per al renaixement de la ciutat, organitzada pel Consell d'Europa entre 1980 i 1982 —posteriorment fou perllongada fins al 1986.
Els objectius bàsics de la campanya foren:
— millorar el medi ambient
— rehabilitar els habitatges que ja hi havia
— crear iniciatives socials i culturals a les ciutats
— promoure la participació dels ciutadans.

La campanya privilegia els aspectes qualitius del desenvolupament urbà sobre els quantitius.

Dels objectius de la Carta es poden destacar els següents:

— servir d'eina pràctica i de referència en matèria d'urbanisme per als poders locals

— reunir els principals elements necessaris per a la redacció eventual d'una convenció de drets urbans

— establir una base per atorgar un premi internacional destinat a les ciutats adherides als principis de la Carta.

La filosofia del document gravita a l'entorn del concepte de la col·lectivitat local, a partir dels aspectes qualitius del desenvolupament urbà i de la qualitat de la vida.

Com es pot constatar a l'índex de la Carta, el punt quatre exposa una sèrie de temes bàsics que protagonitzen el fenomen urbà. Com que són molt concrets, hem optat per oferir una síntesi de cadascun.

1. Transport i mobilitat

D'entre les consideracions, reproduïm la següent, perquè suscita unes reflexions amb un contingut molt interessant i compromès amb les actituds dels ciutadans:

«El cotxe o la ciutat? Aquesta fórmula, d'aparència simplista, reflecteix prou bé la realitat. El cotxe mata la ciutat, lentament però eficaçment. A l'horitzó del 2000 caldrà triar si serà un o l'altra: no es poden conservar els dos».

Els principis d'aquest punt són quatre:

1. Cal imperativament reduir el volum de desplaçaments i particularment l'ús del vehicle privat.

2. La mobilitat s'ha d'organitzar de manera que afavoreixi el manteniment d'una ciutat habitable i permeti que coexisteixin les diverses possibilitats de desplaçament.

3. És necessari reconquerir l'espai social del carrer.

4. És indispensable fer un esforç de formació i educació.

2. El medi ambient i la natura dins les ciutats

Després d'una breu descripció de les característiques de les ciutats actuals, que no són òptimes pel que fa a la natura, es fan unes consideracions suculentas, de les quals destacam:

«La creació de zones de conservació de la natura s'imposa més que mai, i la vegetació ha d'ocupar un lloc més important dins l'ordenació dels espais públics i dels barris. Aquests elements configuren un caràcter i una dimensió interessant a cada una de les ciutats, fan un paper decisiu en la configuració del paisatge urbà, i si manquen, la ciutat perd una part de la seva personalitat.»

Es reitera la metàfora d'anomenar «pulmons» a les zones verdes, a les quals es dona la importància gairebé fisiològica que tenen per a les ciutats els

espais verds, com també la possibilitat d'oferir experiències de contacte amb la natura als ciutadans.

Els principis d'aquest tema són:

1. Els poders públics són responsables de la gestió econòmica, coherent i racional, dels recursos naturals i energètics.

2. Els poders locals haurien d'adoptar polítiques de prevenció de la contaminació.

3. És una responsabilitat dels poders locals protegir la natura i els espais verds.

4. La protecció de la natura contribueix a desenvolupar el sentiment de pertànyer a una comunitat i l'engrescament dels ciutadans respecte d'aquesta comunitat.

3. La forma física de la ciutat

Es parteix de la idea que el paisatge urbà és el resultat d'un procés d'urbanització. La conservació i el desenvolupament d'aquest paisatge urbà, en relació amb els problemes de seguretat, de confort i d'estètica, fan un paper importat en la recerca d'un entorn urbà de qualitat.

En aquest punt s'adopten els principis següents:

1. Els centres de les ciutats s'han de salvaguardar en tant que són símbols del patrimoni europeu cultural i històric.

2. La creació i la gestió dels espais públics és una tasca integrant del desenvolupament urbà.

3. La creació arquitectònica és determinant per a la qualitat del paisatge urbà.

4. Tots els ciutadans tenen el dret a viure dins un entorn sà, segur, tranquil, agradable i que motivi, i a participar directament en la creació d'aquest.

5. La bona salut d'una ciutat passa per una repartició equilibrada de l'hàbitat i per la conservació del caràcter residencial del centre de la ciutat.

4. El patrimoni arquitectònic de les ciutats

En aquest punt es posa de rellevància la importància del patrimoni arquitectònic per a les ciutats. Es constata que, en moltes ocasions, aquest patrimoni es veu amenaçat per la ignorància, la manca de sensibilitat i degradacions de tota casta.

Els principis d'aquest tema són els següents:

1. La conservació del patrimoni urbà necessita un quadre jurídic elaborat amb cura.

2. La conservació del patrimoni urbà necessita una política de sensibilització i d'informació.

3. Són indispensables els mecanismes financers i les formes pertinents, sovint innovadors.

4. La continuïtat, i tal vegada el renaixement, d'antics oficis i tècniques especialitzades són essencials.

5. El patrimoni urbà ha de participar de la vida contemporània i s'ha d'integrar, com un element essencial, dins una planificació global.

6. El desenvolupament econòmic pot ser estimulat per la conservació del patrimoni urbà.

5. L'habitatge

L'habitatge fa un paper determinant dins la creació d'un entorn sà, segur i tranquil, agradable i motivant. Si és insuficient o inadaptat, contribueix a la inseguretat, a la violència, a la segregació, a la intolerància i al racisme.

Els principis que es plantegen en aquest cas són:

1. El ciutadà té dret a una vida privada dins la seva casa.
2. Cada persona o família té dret a un habitatge segur i salubre.
3. Els poders locals han d'assegurar la diversitat, la llibertat d'escollir i la mobilitat en matèria de domicili.
4. Els drets de les persones i les famílies que pertanyen a les classes menys afavorides no poden dependre exclusivament de l'economia de mercat.
5. Els poders locals han de vetllar perquè hi hagi la possibilitat d'adquirir un habitatge i, a la vegada, han de protegir el llogaters.
6. La rehabilitació d'habitatges antics no s'ha d'efectuar en detriment del teixit social existent.

6. Seguretat urbana i prevenció de la delinqüència

La seguretat és un tema de tots. Els ciutadans no poden viure plenament el dret a la ciutat si la seva seguretat no està garantida, si no es desplaça la por a la criminalitat.

Els principis que sobre el tema es formulen són:

1. Una política coherent de seguretat i de prevenció de la delinqüència basada en la prevenció, la repressió i la solidaritat.
2. Una política local de seguretat basada sobre les estadístiques i sobre informació detallada i al dia.
3. La prevenció de la delinqüència afecta tots els membres de la ciutat.
4. Una política de seguretat urbana basada sobre una estratègia col·laboració entre la policia i la població local.
5. S'ha de posar en marxa una política local de lluita contra les toxicomanies.
6. Són dos objectius essencials la prevenció de la reincidència i la creació de solucions alternatives a les presons.
7. El suport a les víctimes és un element clau dins totes les polítiques de seguretat urbana.
8. La prevenció de la delinqüència s'ha de reconèixer com una prioritat social i s'ha de beneficiar de mitjans financers prou importants.

7. La ciutat de cara als desfavorits i als minusvàlids

L'accés lliure a tots els equipaments i totes les manifestacions de la vida social, sense distinció de sexe, edat, nacionalitat i aptituds físiques o mentals constitueix un dels drets fonamentals de tots els ciutadans.

Sovint s'obliden els grups de ciutadans que pateixen dificultats momentànies o permanents d'adaptació, com ara les dones embarassades, els infants, les persones d'edat avançada, alguns malalts i els minusvàlids.

Per a aquest tema es parteix dels punts següents:

1. La ciutat ha de ser ordenada de tal manera que tots els ciutadans puguin accedir a tots els llocs.
2. Les polítiques de suport als desfavorits i als minusvàlids han de tractar d'integrar sense sobreprotegir.
3. La col·laboració amb i entre les associacions especialitzades, representants de grups desfavorits o minoritaris, és un aspecte fonamental.
4. És important vetllar perquè els habitatges i els llocs de treball siguin adaptats a les necessitats dels desfavorits i els minusvàlids.
5. Els desplaçaments, els mitjans de comunicació i els transports públics han de ser accessibles per a tothom.

8. L'esport i l'oci en el medi urbà

Les nocions d'esport i de lleure cobreixen un ampli ventall d'activitats físiques, com ara el joc i l'expansió física, la pràctica de l'esport i la millora dels objectius esportius, el fet de batre un rècord, etc.

Els diferents conceptes corresponen a sentiments profundament arrelats en cada individu de la col·lectivitat. La concentració de la població en el medi urbà i les pressions que se'n deriven a la vegada permeten i exigeixen una infraestructura esportiva a l'abast.

L'esport és un mitjà de comunicació i d'apropament entre els individus i entre els grups. Pot ajudar, en particular als joves, a trobar una motivació i a superar un sentiment d'exclusió social. Pot contribuir a la lluita contra la marginalitat i la droga.

Cadascú té el dret de fer esport segons els seus gusts i les seves aptituds, i d'enriquir així l'existència.

Els principis, en aquest cas, són els següents:

1. Tot ciutadà té el dret de practicar activitats esportives i recreatives.
2. Els equipaments esportius han de ser segurs i ben concebuts.
3. Tot ciutadà té el dret de desenvolupar de la millor manera les seves aptituds esportives.

9. Ciutat i cultura

Els poders locals fan un paper important a l'hora de crear la infraestructura cultural, promoure-la i democratitzar-la.

L'orientació de la política cultural no pot oblidar la tradició popular pròpia de cada ciutat.

Com a principis d'aquest punt, s'adopten els que segueixen:

1. Tots els ciutadans tenen dret a la cultura.
2. El desenvolupament cultural de les ciutats contribueix a l'impuls econòmic i social.
3. Els intercanvis culturals són estrets vincles d'unió entre les persones de nacionalitats, de regions i de països diferents.
4. Una acció i una autèntica democràcia cultural impliquen una col·laboració forta entre els poders locals i els grups de base, el sector associatiu i el sector privat.
5. El pluralisme cultural pressuposa l'experimentació i la base de la innovació.
6. Una promoció raonable del turisme cultural per part dels poders locals pot tenir un efecte benèfic per a la col·lectivitat.

10. Integració multicultural

Es considera en aquest apartat que la integració multicultural és la clau d'una millora de les condicions de vida en el medi urbà de les comunitats immigrades i, simultàniament, es pot convertir en una font d'enriquiment cultural i econòmic per als municipis i per a la ciutat.

Els principis són:

1. La no discriminació és un principi fonamental de les polítiques urbanes.
2. Els poders locals han de vetllar per la participació efectiva dels immigrants a la vida pública local.
3. La política cultural i educativa dels municipis ha de ser no discriminatòria.
4. Els poders públics han de vetllar per la igualtat i l'accés al treball.
5. La integració multicultural implica la integració completa de les comunitats immigrades, des del punt de vista social i espacial.

11. La salut a la ciutat

A continuació exposam els principis d'aquest punt, que són els següents:

1. L'entorn urbà ha de ser favorable per a la bona salut de tots els ciutadans.
2. Un aprivisionament fiable i durable de béns de primera necessitat és un element de gran importància per a la salut.
3. Els poders locals han d'engrescar les institucions comunitàries en matèria de salut.
4. La salut en el medi urbà, subjecte a la importància internacional que representa, implica la coordinació de les accions municipals amb els programes internacionals.

12. Participació dels ciutadans, gestió urbana i urbanisme

Es considera que, sense democràcia local, el respecte dels drets de l'home no està garantit a les ciutats. Es tracta de reemplaçar el sistema actual d'administració vertical de les ciutats, que ha creat un entramat de serveis públics aïllats i compartimentats per les delimitacions administratives infranquejables per gestionar les diferents funcions urbanes.

Es proposen per principis els següents:

1. La participació dels ciutadans a la vida política local ha d'estar garantida per l'elecció lliure i democràtica dels representants locals.
2. La participació dels ciutadans a la vida política local ha d'estar assegurada a tots els nivells polítics i administratius.
3. Els ciutadans tenen el dret de ser consultats per als grans projectes que afecten el futur de la col·lectivitat.
4. La gestió i la planificació urbana han de respondre a un coneixement profund de les característiques i dels aspectes particulars de la ciutat.
5. Les decisions polítiques locals s'han de prendre partint d'una planificació urbana i regional dirigida per equips de professionals.
6. Les eleccions polítiques són el resultat dels processos de decisió i han de ser estimulants i aprehensibles.
7. Els poders locals han d'assegurar la participació dels joves a la vida pública local.

13. El desenvolupament econòmic a les ciutats

Les zones urbanes fan un paper important a l'economia nacional, són la base econòmica de la producció, de la distribució, dels intercanvis i del consum. El desenvolupament econòmic de la ciutat és essencial, sobretot si pot contribuir a elevar el nivell de vida dels usuaris (residents, visitants exteriors, turistes estrangers i treballadors immigrants).

El desenvolupament econòmic hauria d'anar associat al desenvolupament social, a la protecció del medi ambient i a altres mesures enfocades cap a la millora de la qualitat de vida a les zones urbanes en general.

Els principis adoptats són els que segueixen:

1. Els poders públics han d'assegurar el desenvolupament econòmic de la ciutat.
2. El desenvolupament econòmic i el desenvolupament social són indissociables.
3. Una ciutat forma part del sistema econòmic i social de la regió que constitueix el seu hinterland o àrea d'influència.
4. El creixement i el desenvolupament econòmic depenen d'una infraestructura adequada que permeti i afavoreixi aquest creixement.

5. La col·laboració entre el sector públic i el sector privat és un component important del creixement i el desenvolupament econòmic de la ciutat.

4. Conclusions

La Carta Urbana de 1992 és sense cap dubte una eina d'anàlisi, diagnòsi i tractament de les ciutats europees.

Ens pot servir com a eina per fer un repàs de la ciutat en què ens movem pel que fa a cada un dels aspectes que toca. En certa manera, és com un guió per passar revista als aspectes que componen el que podríem anomenar «el món urbà».

Destacam l'objectiu que apareix a la carta referent a l'elaboració del que anomena els «drets urbans». Cal esperar que ben aviat aquesta expressió ens resultarà tan familiar com els «drets humans», força coneguts, i que, per una altra banda, no produirà tantes notícies sobre la seva violació.

No podem deixar de lamentar-nos per la poca força i eficàcia que té el Consell d'Europa per imposar criteris al seus socis. En certa manera, la tasca d'aquest organisme no és més que la d'emetre resolucions i

recomanacions, que poden ser tingudes en compte, o no, i en alguns casos, posades o no en pràctica.

Som davant un document un mica utòpic, contrastat per les realitats quotidianes de les nostres ciutats. Molts dels problemes de què es tracta, en el nostre context urbà, no sols no es resolen, sinó que s'agregen de cada dia: ens referim a problemes ambientals, d'immigració, aculturització autòctona, etc.

Pensam que aquest document presenta un concepte totalitzador d'allò que és urbà, en el sentit que inclou l'anàlisi del medi físic, des del punt de vista de l'entorn; del medi edificat o arquitectònic que contextualitza les activitats, les necessitats i les relacions dels ciutadans; i també enceta el tema del que podríem anomenar «psicologia urbana», pel que posa de manifest sobre les necessitats d'expansionament dels ciutadans o sobre la necessitat del dret a la intimitat de l'habitatge, etc.

S'inclouen molts dels objectius que han constituït i constitueixen les reivindicacions del moviments socials urbans que es manifesten en forma d'associacions de veïns i altres col·lectius en general; en certa manera, els podríem resumir amb «el dret a viure la ciutat».